

ISSN: 2545-0573

OILAVIY KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI VA ZARURIYATI

Qurbonov Husanbek

FarDU talabasi,

K. N. Raximova

Ilmiy raxbar, FarDU o'qituvchisi

ARTICLE INFO.

Kalit so'zlar:

Hunarmandchilik, oilaviy biznes, kichik biznes.

Annotatsiya

Ushbu maqolada xalq hunarmandchiligi va oilaviy tadbirkorlikning iqtisodiyotni modernizatsiyalashdagi o'rni va iqtisodiy samaradorligini ko'rsatishga qaratilgan. Unda har yili Namangan viloyatida oilaviy tadbirkorlik va hunarmandchilikning rivojlanishi tahlil qilinadi. Muallif mahallalarda hunarmandchilik va oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha bir qancha tavsiyalar beradi.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2022 LWAB.

Fond bozorining shakllanishi va rivojlanishi davom etmoqda. Respublika fond birjasi orqali 157,7 million so'mlik 342,1 ming dona aksiya sotildi. Ochiq aksiyadorlik jamiyatlarining umumiy soni 3569 tani tashkil etdi. Bank va kredit-pul tizimi takomillashtirilmogda. Mamlakatda xalqaro banklar va sug'urta kompaniyalari o'z faoliyatini faollashtirmogda¹

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlar qatorida bugungi kunda oilaviy kichik biznes va xususiy tadbirkorlikka ham katta e'tibor qaratilmogda. Oilaviy biznes: qanday qilib muvaffaqiyatga erishish mumkin. Oilaviy biznes - bu juda mashhur hodisa. Oila a'zolari o'rtasida mehnat majburiyatlarini taqsimlangan biznesni boshlash oson emas, lekin faoliyat yo'nalishi to'g'ri tanlangan bo'lsa, uning mevalari munosib daromad keltiradi. Bu tashqi ish beruvchida ishlashni istamaydigan, lekin yaqin qarindoshlar jamoasini orzu qiladigan odamlar uchun ajoyib chiqish yo'lidir.

Uy biznesi muhim afzalliklarga ega:

- barcha ishtirokchilar biznesning gullab-yashnashi va biznesning muvaffaqiyatli rivojlanishidan manfaatdor;
- yollangan mehnatni sezilarli darajada tejash;
- umumiy natija uchun mehnatkash oilani birlashtiradi;
- Jamoada yaxshi ishonchli munosabatlar rivojlanadi, chunki barcha xodimlar bir-birlarini oldindan

¹ <https://lex.uz/docs/-470217>

bilishadi;

- barcha ishlab chiqarish sirlari korxonada doirasidan tashqariga chiqmaydi;
- Bolalarga erta yoshdan boshlab tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish imkonini beradi.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, qarindoshlar tomonidan tuzilgan firmalar boshqa kompaniyalarga qaraganda ko'proq ishlaydi.

Bugungi kunda ko'plab muammolar o'z yechimini kutmoqda. Tadbirkorlik sub'ektlarini ro'yxatdan o'tkazgandan so'ng litsenziya va ruxsatnomalar berilishi, tadbirkorlarning huquqiy himoyasi pastligi, puxta yo'lga qo'yilgan shartnoma sherikliklari yo'qligi. Namangan viloyatida oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish orqali quyidagi natijalarga erishish mumkin:

- qaror qabul qilishning tezkorligi va ixchamligi;
- doimiy o'zgaruvchan bozor sharoitlarini va shunga mos ravishda ularning iqtisodiy tartibini o'zgartirishni hisobga olgan holda faoliyat va ishlab chiqarish jarayonlarini osongina nazorat qilish va tahlil qilish qobiliyati;
- axborotni to'g'ridan-to'g'ri etkazib berish, tez o'zlashtirish va o'zgarishlarga tezkor javob berish;
- xususiy munosabatlar tadbirkorlikning asosidir;
- kam xarajatlar, kam ish haqi fondi, kam investitsiyalar;
- tadbirkorlik ruhi.

Namangan viloyatida mahallalarda oilaviy tadbirkorlik rivoji bilan bozorga yaqinroq bo'lgan oilaviy tadbirkorlik kelgusida tor ishlab chiqarish dasturlari, ilg'or texnologiyalar, kichik seriyalar, ilm-fanga boy maslahatlarga e'tibor qaratiladi, bu esa bozor munosabatlarini tezlashtirishga olib keladi. hamda tovar va xizmatlar taqchilligini bartaraf etadi, iqtisodiyotning har tomonlama rivojlanishiga yordam beradi;

- yirik korxonalarni monopoliyadan chiqarish, iste'mol tovarlari bozorini tarkibiy o'zgartirish, infratuzilmani rivojlantirishni jadallashtirish;
- iqtisodiy innovatsiyalar majmuasining asosiga aylanishi;
- aholi, ayniqsa, yoshlarning kasbiy-texnikaviy darajasini oshirish;
- Qishloqda ishlab chiqarishni rivojlantirish, uni ishchi kuchiga yaqinlashtirish va milliy ishchilar sinfini shakllantirish.

Namangan viloyati va tumanlarida mahallalarda hunarmandchilik va tadbirkorlikni rivojlantirish, aholi bandligini ta'minlash muammolarini hal etishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. aholini ish bilan ta'minlash orqali katta iqtisodiy samaradorlikka erishiladi. Namangan viloyatida mahallalarda hunarmandchilik va tadbirkorlikni rivojlantirish samaradorligini rag'batlantirish vazifalari quyidagilardan iborat:

- tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy va huquqiy asoslarini takomillashtirish;
- bozor infratuzilmasini rivojlantirish, banklar, moliya, konsalting va yuridik shaxslar bilan munosabatlarni liberallashtirish;
- eksport imkoniyatlarini kengaytirish, mahsulot yetkazib beruvchi ulgurji bozorlarni shakllantirish;
- Xodimlarni oilaviy tadbirkorlikka tayyorlash va ularning iqtisodiy va huquqiy bilimlarini oshirish.
- Yuqoridagilardan kelib chiqib, tumanda oilaviy tadbirkorlik samaradorligini yanada oshirish va rivojlantirish maqsadida quyidagilarga e'tibor qaratish zarur:

- oilaviy korxonalarni moddiy-texnika resurslaridan foydalanishini ta'minlashda qo'llab-quvvatlash va oilaviy korxonalarni kreditlashda tabaqalashtirilgan yondashuv;
- mahalliy va xorijiy innovatsion loyihalarni ishlab chiqarish va tarqatishni faollashtirish;
- oilaviy tadbirkorlik sub'ektlarining ishlab chiqarishini iqtisodiy va tashkiliy boshqarishni oshirish, bozor raqobatbardoshligini ta'minlash;
- Oilaviy tadbirkorlikka xizmat ko'rsatuvchi konsalting va axborot konsalting firmalarini yangi ishlab chiqarishni tashkil etish va kengaytirish uchun xorijiy investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha ish rejalari va biznes loyihalarini ishlab chiqishda rag'batlantirish.

Keyingi yillarda oilaviy tadbirkorlikning rivojlanishini tahlil qilish quyidagi asosiy omillarni ajratib ko'rsatish imkonini beradi:

- oilaviy tadbirkorlik iste'mol bozorini turli tovar va xizmatlar bilan to'ldirishda muhim o'rin tutadi;
- mehnatga layoqatli yoshdagi, davlat korxonasi va tashkilotlaridan bo'shagan ko'plab yoshlar oilaviy tadbirkorlikda o'z o'rnini topmoqda;
- tadbirkor tomonidan tadbirkorlik faoliyatini boshlash uchun ishlab chiqilgan usullarning ta'siri, mahsulot va xizmatlar sifati tufayli bozorlar kengayib bormoqda;
- mahalliy xomashyo, mineral resurslardan foydalangan holda import o'rnini bosuvchi mahsulotlar ishlab chiqarishni tashkil etish jarayoniga oilaviy tadbirkorlik jalb etiladi;
- oilaviy tadbirkorlik subyektlarida xorijiy kredit tizimlaridan foydalanish ko'lamini kengaytirmoqda, bu zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarish, yangi mahsulotlar ishlab chiqarishni tashkil etish imkonini beradi;
- Tadbirkorlar VA oilaviy tadbirkorlik subyektlariga turli xizmatlar ko'rsatish uchun bozor infratuzilmasi tarmog'i shakllantirilmoqda. Bu vazifalarning amalga oshirilishi oilaviy tadbirkorlik faoliyati samaradorligini oshiradi, rivojlanishini rag'batlantiradi.

Namangan viloyatida oilaviy tadbirkorlik rivojini tahlil qilish va o'rganish natijasida ularning soni ko'payib, sifati yuksalib borayotgani aniqlandi. Biroq viloyatda oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishda ayrim kamchiliklar mavjud bo'lib, ularni bartaraf etish bugungi kunning eng muhim masalalaridan biri hisoblanadi. Mahallalarda oilaviy tadbirkorlik faoliyati samaradorligini ta'minlovchi qator omillar mavjud. Uning faoliyatiga ta'sir etuvchi omillar qatorida ushbu sub'ektlarni boshqarishni takomillashtirish zarurati ham bor. Tahlillar zamonaviy bozor iqtisodiyotiga o'tish va iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida oilaviy tadbirkorlikni boshqarish samaradorligi past ekanligini ko'rsatdi. Bu korxonalarda boshqaruvning zamonaviy tamoyillarini qo'llash darajasi pastligi samarali boshqaruv vositalaridan foydalana olmaslik natijasida ishlab chiqarish va xizmatlar samaradorligining pastligiga olib keladi. Oilaviy tadbirkorlik sub'ektlarini boshqarish bilan shug'ullanuvchi shaxslarning boshqaruv malakasi va tajribasi yetarli emasligi sababli ularni boshqarish darajasi pastligicha qolmoqda. Bunday vaziyatdan chiqish uchun oilaviy tadbirkorlik faoliyatida boshqaruv samaradorligini oshirish zarur.

Hozirgi vaqtda bunday korxonalar boshqaruvini tahlil qilar ekanmiz, oilaviy tadbirkorlikni boshqarishni takomillashtirish uchun quyidagi ishlarni amalga oshirish zarur, deb hisoblaymiz: Oilaviy tadbirkorlikni iqtisodiy resurslar bilan ta'minlash birinchi navbatdagi muammodir. Korxonalar zarur resurslar bilan o'z vaqtida ta'minlanmasa, u samarali faoliyat ko'rsata olmaydi. Yuqorida sanab o'tilgan korxonalar xomashyo yetishmasligi, elektr energiyasi va yoqilg'i ta'minotidagi uzilishlar, moliyaviy mablag'larning yetishmasligi, ish haqi va boshqa to'lovlarni o'z vaqtida to'lay olmagan uchun samarasiz bo'lib, hatto bankrot bo'lib qolgan. Demak, korxonadagi rahbarlar, eng avvalo, o'z korxonasi va tashkilotlarining ta'minotini yaxshilashi, faoliyatning ushbu turi bilan shug'ullanuvchi xodimlarning malakasini muntazam oshirib borishi zarur.

Xulosa va tavsiyalar Namangan viloyatida oilaviy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish va uning ulushini oshirish maqsadida quyidagilarga alohida e'tibor qaratish lozim:

1. Lizing usullarini takomillashtirish.
2. Investitsion risklarni sug'urtalashni takomillashtirish.
3. Oilaviy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash maqsadida tijorat va xususiy banklar faoliyatini takomillashtirish.

Oilaviy tadbirkorlik sub'ektlari faoliyatidagi yana bir jiddiy muammo – tadbirkorlik sohasining reklama va axborot jihatidan sarmoyaviy va eksport imkoniyatlariga bo'lgan joriy talablarga javob bermasligidir. Bozorning rejalashtirilgan mahsulot hajmini baholash qobiliyati, potentsial raqobatchilarning narx va ishlab chiqarish siyosatini rejalashtirish qobiliyati, xom ashyo va resurslar sohasidagi imkoniyatlar, yangi ishlab chiqarishning ekologik oqibatlari va boshqalar haqida ma'lumotlarning etishmasligi ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Raximova, Q. N. Q. (2022). THE SOCIO-ECONOMIC NEED FOR GROWING THE IMPORTANCE OF GREEN BUSINESS. *Scientific progress*, 3 (2), 880-885.
2. Mirzaev Ravshanjon Burxonovich (2022). THE IMPORTANCE OF BASIC MATERIALS AND TECHNOLOGICAL LOSSES IN INCREASING ECONOMIC EFFICIENCY IN THE FORMATION OF COST. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3 (1), 727-732.
3. Mirzaev R. B., & Yuldashev, X. A. (2022). EFFECT OF CONSUMER REQUIREMENTS ON THE PRODUCTION COST OF AUTOMOBILE WINDOWS. *Scientific progress*, 3 (2), 1173-1178
4. Mirzaev Ravshanjan Burkhonovich. Fergana State University, Part-time studies Department Lecturer of the Department of Social-Humanitarian Sciences. Akhmadaliyeva Mokhigul Kadirovna Fergana State University, Part-time studies Department Lecturer of the Department of Social-Humanitarian Sciences IMPROVEMENT OF ORGANIZATIONAL ECONOMIC IMPACT OF
5. PRODUCT COST REDUCTION ON THE BASIS OF COST-EFFECTIVE USE OF RESOURCES Мирзаев, Р. Б., & Юлдашев, Х. А. (2022). АВТОМОБИЛ ОЙНАЛАРИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШДА ИСТЕЪМОЛЧИ ТАЛАБЛАРИНИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ТАННАРХИГА ТАЪСИРИ. *Scientific progress*, 3(2), 1173-1178
6. BENEFITS OF HOUSEHOLD APPLIANCES IN THE PROTECTION OF THE ENVIRONMENT AND WATER RESOURCES MO Baltabaeva, DA Kadirova *Thematics Journal of Economics*, India 8, 2-5, 2022
7. The need to provide the priority of spiritual and educational processes in the modern education system
8. Рахимова, Қ. Н. Қ. (2022). Яшил бизнес аҳамиятининг ортиб боришининг ижтимоий-иқтисодий зарурати. *Scientific progress*, 3(2), 880-885.
9. Rakhimova, K. (2022). SOCIO-ECONOMIC NECESSITY OF INCREASING THE IMPORTANCE OF GREEN BUSINESS. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(4), 1034-1037.
10. Akhmadaliyeva, M. (2022). REFORMS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN IN THE DEVELOPMENT OF FAMILY SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP IN OUR COUNTRY. *Gospodarka i Innowacje.*, 22, 439-442.

11. Махсудов, Ш. С. (2022). ЭРКИН ИҚТИСОДИЙ ЗОНАЛАРНИНГ МАМЛАКАТ ИҚТИСОДИЁТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДАГИ ЎРНИ. *Scientific progress*, 3(4), 159-166.
12. Абдусаматов, Д. А., & Рахимов, Н. Р. (2021). Технологические Особенности Изготовления Афф-Пленок И Приборных Структур На Их Основе.
13. Рахимов, Н. Р., & Абдусаматов, Д. А. (2021). Определение Природы Возникновения Аномального Фотонапряжения И Разработка Оптрона На Их Основе.
14. Shahbazova, G., & Alisher, U. (2022). THE IMPORTANCE OF WATER HARDENING OF PRESCHOOL CHILDREN. *INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876*, 16(3), 41-45.
15. Matluba, M. (2022). The Role of Effective Use of Information Technologies in Teaching Natural Sciences. *International Journal of Culture and Modernity*, 14, 82-85.
16. Асракулов, А. С. (2020). Эконометрическое исследование тенденций трудовой занятости населения в Узбекистане. *Наука сегодня: проблемы и перспективы развития [Текст]: ма*, 43.
17. Асракулов, А. (2019). Неформальная занятость и анализ факторов, влияющих на неформальную занятость в Узбекистане. *Региональная экономика: теория и практика*, 17(12), 471.
18. Asrakulov, A. S. (2020). Multi-Factor Modeling and Forecasting of Employment Indicators in the National Labor Market of Uzbekistan. *The American Journal of Management and Economics Innovations*, 2(12), 27-47.
19. Asrakulov, A. S. (2017). Some aspects of development of the labor market of the Republic of Uzbekistan. In *Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук* (pp. 39-42).
20. Асракулов, А. (2020). Пандемия шароитида аҳоли бандлиги таъсир этувчи омилларнинг бандлик кўрсаткичларига таъсирини бошқариш жараёнларини моделлаштириш. *Молия ва банк иши электрон илмий журнали*, (2), 218-224.
21. Асракулов, А. С., Ханкелдиева, Г. Ш., Муминова, Э. А., & Мирзаев, А. Т. (2020). Эконометрическое исследование занятости в Узбекистане: изменения и перспективы.
22. Асракулов, А. С. (2020). Некоторые аспекты методологии определения неформальной занятости в Узбекистане и определения её границ. *Финансово-правовые и инновационные аспекты инвестирования экономики региона*, 698-704.
23. Асракулов, А. С., & Адхамов, М. (2020). Эконометрические исследования тенденций занятости в Узбекистане. *Актуальные вопросы развития современного общества, экономики и профессионального образования*, 7-11.
24. Асракулов, А. (2019). Бандлик моделларини тадқиқ этишга концептуал ёндашувлар. *Biznes Expert*, (142), 10.
25. Асракулов, А. (2020). Ўзбекистонда аҳоли бандлигидаги тенденцияларнинг эконометрик тадқиқи. *Иқтисодиёт ва таълим*, (5), 86-89.
26. Асракулов, А. (2020). Норасмий бандликка концептуал ёндашувлар ва унинг Ўзбекистон меҳнат бозоридаги даражаси. *Biznes Expert*, (145), 1.
27. Асракулов, А. С. (2020). Эконометрическое исследование тенденций трудовой занятости населения в Узбекистане. *Наука сегодня: проблемы и перспективы развития [Текст]: ма*, 43.
28. Мамаюсупова, М. С. (2021). Факторный анализ и моделирование процессов управления занятости населения. In *Наука сегодня: реальность и перспективы* (pp. 94-96).

29. Асракулов, А. С. (2020). Эконометрическое исследование тенденций трудовой занятости населения в Узбекистане. *Наука сегодня: проблемы и перспективы развития [Текст]: ма*, 43.
30. Isakov, M., & Холматов, Б. А. (2020). ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ ТЕЖАМКОРЛИККА ТАЪСИРИ. *Архив научных исследований*, 2(1).
31. Холматов, Б. А. (2018). Исаков Мусахон Юсупджанович.
32. Kholmatov, B. A. (2020). Development Of The Saving Factor In The Agriculture Of Uzbekistan. *The American Journal of Management and Economics Innovations*, (12), 23.
33. Холматов, Б. А. (2019). Қишлоқ хўжалигида тежамкорлик омилини ривожлантириш бўйича турли даражадаги чора-тадбирларни ўзаро мувофиқлаштириш. *Архив научных исследований*.
34. Холматов, Б. А. (2019). Қишлоқ хўжалигида тежамкорлик омилини ривожлантириш бўйича турли даражадаги чора-тадбирларни ўзаро мувофиқлаштириш. *Архив научных исследований*.
35. Arzimatov, B., & Kholmatov, B. (2021). SMALL BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT-A MAIN CRITERIA OF THE COUNTRY'S ECONOMIC GROWTH. *Архивариус*, 7(2 (56)), 60-62.
36. Холматов, Б. А., & Ахмадалиев, Д. Х. (2020). ОСОБЕННОСТИ ФИНАНСИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕГИОНАХ. In *МИНТАҚА ИҚТИСОДИЁТИНИ ИНВЕСТИЦИЯЛАШНИНГ МОЛИЯВИЙ-ҲУҚУҚИЙ ВА ИННОВАЦИОН ЖИҲАТЛАРИ* (pp. 232-237).
37. Yuldashev, D. T., Kholmatov, B. A., & Isakov, M. Y. (2020). FOREIGN EXPERIENCE OF FAMILY BUSINESS AND THE POSSIBILITIES OF THEIR IMPLEMENTATION ON THE PANDEMIC PERIOD. *Economics and Innovative Technologies*, 2020(6), 6.
38. Isakov, M., & Холматов, Б. А. (2020). ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ ТЕЖАМКОРЛИККА ТАЪСИРИ. *Архив научных исследований*, 2(1).
39. Холматов, Б. А., & Абдисаматов, Ш. А. (2019). НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ОРГАНИЗАЦИИ МАРКЕТИНГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СУБЪЕКТАХ МАЛОГО БИЗНЕСА И ЧАСТНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА. In *Теория и практика корпоративного менеджмента* (pp. 133-136).